

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри внутрішньої медицини медичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Яблучанського Миколи Івановича на дисертаційну роботу Бородай Еліни Сергіївни «Значення чинників тромбоемболічних уражень головного мозку у хворих з персистуючою формою фібриляції передсердь неклапанного походження», подану на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.11 – кардіологія

Актуальність теми та її зв'язок з науковими програмами

Дисертаційна робота Бородай Е.С. присвячена вирішенню виключно актуального питання сучасної кардіології, а саме розповсюдженості та можливостям профілактики і лікування німих мозкових інфарктів (НМ) у пацієнтів з фібриляцією передсердь (ФП) неклапанного походження.

Ключовими моментами дослідження стали мало розроблені питання визначення предикторів ускладнення, прихильності пацієнтів до прийому та ефективного контролю антикоагулянтних засобів (АКЗ) з їх впливом на якість життя пацієнтів.

Дисертаційна робота Бородай Е.С. виконувалася в межах наукової теми відділу порушень ритму та провідності серця Державної установи «Національного наукового центру «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» НАН України «Дослідити перебіг фібриляції та тріпотіння передсердь в залежності від стану ренін-ангіотензивної системи та інтенсивності системного запалення» (№ держреєстрації 0114U000025).

Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

В основу виконаної дисертаційної роботи Бородай Е.С. покладені достатні за кількістю для отримання достовірних результатів дані обстеження

156 пацієнтів, у тому числі 123 - з перsistуючою формою ФП неклапанного походження та 33 - з синусовим ритмом (СР) без ФП в анамнезі.

Дослідження ґрунтувалося на системній оцінці сучасних клінічних, лабораторних та інструментальних даних щодо виявлення НІМ у пацієнтів з ФП без анамнезу інсульту з подальшим контролем їх прихильності до прийому та ефективності лікування АКЗ, у тому числі на такий важливий показник, як якість життя пацієнтів.

Адекватність дизайну та сучасність методологічного рівню виконаної роботи при повноцінній статистичній обробці результатів забезпечують їх достовірність, як підґрунтя формулювання обґрунтованих висновків та практичних рекомендацій.

Наукова новизна та практичне значення результатів дослідження

Наукова новизна роботи полягає в сукупності вперше встановлених закономірностей стосовно НІМ у пацієнтів з перsistуючою ФП. Так, дисертант вперше проаналізувала частоту виявлення НІМ у пацієнтів з перsistуючою ФП. Вперше також показано, що ФП є незалежним від статі, віку, систолічного артеріального тиску ≥ 160 мм рт.ст., діабету, знижених фракції викиду лівого шлуночка $<45\%$ та кліренсу креатиніну <90 мл/хв предиктором виникнення НІМ. Вперше на основі статистичного аналізу клінічних, лабораторних та інструментальних даних виділені ведучі предиктори НІМ для груп пацієнтів з ФП з їх кардіоемболічним та неемболічним походженням, які дозволили сформулювати практичні рекомендації щодо призначення АКЗ у конкретних пацієнтів.

Особливої уваги наукової громадськості та практичних лікарів потребують отримані в дисертації результати стосовно прихильності пацієнтів ФП з НІМ до прийому антикоагулянтів та контролю антагоністів вітаміну К, яка, як виявилося, на сьогодні має плачевний стан. Це особливо важливо тому, що відповідно до результатів роботи обізнаність та прихильність до прийому і

контролю цих засобів в вивченій когорті пацієнтів ФП з НІМ не відрізнялась від пацієнтів з первинним і повторним епізодом ФП. Результати дослідження спонукають кожного практичного лікаря до подальшої більш активної освітньої роботи з пацієнтами.

Важливе значення представляють результати дослідження якості життя у пацієнтів ФП з НІМ. Дисертантом вперше встановлено, наскільки часто у цих пацієнтів зустрічається зниження якості життя, у тому числі що стосується тривоги, депресії, когнітивної дисфункції, а також визначені основні фактори, асоційовані з їх зниженням. Це знайшло відображення в практичних рекомендаціях рутинного визначення рівнів якості життя та емоційного стану пацієнтів з ФП.

Підсумувавши, можна сміливо заключити, що одержані результати дисертаційної роботи Бородай Е.С. нові, актуальні, науково обґрунтовані, достовірні та мають високу практичну цінність.

Оцінка обсягу та структури дисертації

За структурою та обсягом дисертація та автореферат виконані у відповідності до вимог до порядку присудження наукового ступеня кандидата медичних наук та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

Дисертація та автореферат ідентичні за змістом, викладені українською мовою.

Дисертація складається зі вступу, огляду літератури, матеріалу та методів дослідження, трьох розділів результатів власних досліджень, аналізу і узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій і списку використаних літературних джерел. Усі розділи дисертації написані з дотриманням наукового і літературного стилю. Обсяг дисертації становить 150 сторінок. Зміст добре продуманий і логічний. Дисертацію ілюструють 18 таблиць та 15 рисунків, доступні до сприйняття та розуміння.

У вступі чітко пояснюється актуальність проблеми, визначаються мета, завдання, методи дослідження, лаконічно формулюються критерії включення в дослідження, відображені наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

В огляді літератури послідовно та логічно наводяться дані, за характером подачі та висвітлення яких стає зрозумілою позиція дисертанта з розглянутих питань та наукова сутність проблеми. Проведений аналіз літературних джерел та сучасних досліджень вказує на актуальність обраної теми.

Розділ «Матеріали та методи дослідження» детально описує об'єкт дослідження роботи, характеристику хворих з їх розподілом на групи, клініко-інструментальні методи та лабораторні показники, що використовувалися для обстеження хворих, та тести для оцінки якості життя, емоційного стану й когнітивної функції пацієнтів. Статистична обробка отриманих даних виконана на сучасному рівні з використанням пакету прикладних програм.

У подальших розділах виклад отриманих результатів дослідження проводиться за єдиним принципом та послідовно.

В третьому розділі наведені дані, що стосуються поширеності виявлення НІМ у пацієнтів з персистуючою формою фібриляції передсердь неклапанного походження, проаналізований їх взаємозв'язок із клінічними, лабораторними та ехокардіографічними даними та виділені незалежні предиктори виникнення різних груп НІМ. Так, предикторами великих та поверхневих НІМ стали знижені швидкість вигнання з вушка лівого передсердя <30 см/с, систолічна швидкість на латеральному сегменті кільця мітрального клапана <7 см/с та акінез/гіпокінез стінок лівого шлуночка, а предиктором невеликих базальних НІМ виявився знижений кліренс креатиніну <90 мл/хв.

Також в цьому розділі автор порівнює пацієнтів з ФП та групу контролю з синусовим ритмом без анамнезу ФП й показує, що фібриляція передсердь є незалежним від віку, статі, супутнього діабету, систолічного артеріального

тиску ≥ 160 мм рт.ст та знижених фракції викиду лівого шлуночка $<45\%$ та кліренсу креатиніну <90 мл/хв предиктором виникнення НІМ.

Цікавою частиною науково-дослідної роботи є розділ чотири, в якому вивчається прихильність до прийому АКЗ, препаратів базової терапії та аналізується прихильність до контролю антагоністів вітаміну К.

У даному розділі показано, що менше 50% пацієнтів приймають варфарин або нові оральні антикоагулянти в амбулаторних умовах та більше 50% пацієнтів не знають що таке МНВ. В ньому також наводяться дані щодо зв'язку між прихильністю до тривалого прийому АКЗ та їх ефективного контролю та виявленням НІМ, а також зв'язку прихильності до прийому базової терапії та зниженням скоротливої функції лівого шлуночка та ділянками гіпокінезу та акінезу лівого шлуночка. Всі дані в цьому розділі дисертації викладені чітко, послідовно і логічно. Матеріал даного розділу викликає зацікавленість своєю новизною й авторським баченням.

П'ятий розділ став родзинкою дисертації. В ньому проаналізована частота виявлення зниженої якості життя, тривоги, депресії та когнітивної дисфункції у пацієнтів з ФП, виділені предиктори кожного з цих порушень у зв'язку з НІМ. Встановлено, що предикторами низького фізичного та загального домену якості життя у пацієнтів з ФП виявилися жіноча стать, депресія та самостійна оцінка симптомів аритмії по EHRA (помірні-виражені), а поверхневі НІМ достовірно асоціювалися зі зниженим фізичним компонентом якості життя.

В заключному розділі, присвяченому аналізу та узагальненню результатів дослідження, дисертант підсумовує суть виконаної роботи, у тому числі що стосується їх новизни.

За одержаними результатами сформульовані 7 висновків та 4 практичні рекомендації, які повністю випливають зі змісту та результатів роботи.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Результати дослідження відображені в 11 наукових працях, серед них 4 статті у рекомендованих фахових виданнях України, 1 в зарубіжному фаховому виданні, 2 статті в спеціалізованих вітчизняних фахових виданнях та 4 тези.

Недоліки, зауваження, побажання

Суттєвих зауважень до друкованих праць, дисертації та автореферату здобувача не виникло.

Після детального ознайомлення до дисертанта виникли наступні питання:

1. Чому при аналізі даних мультизрізової комп'ютерної томографії головного мозку для розподілу пацієнтів на групи Ви обрали розмір уражень 15 мм?
2. Чи можна, на Вашу думку, використовувати виявлені НІМ у якості факторів, на які можна спиратися для обґрунтування призначення антикоагулянтів з метою профілактики гострого порушення мозкового кровообігу у пацієнтів з ФП?

Висновок

Наукова робота Бородай Е.С. на тему «Значення чинників тромбоемболічних уражень головного мозку у хворих з перsistуючою формою фібриляції передсердь неклапанного походження», подана в спеціалізовану раду Д 26.616.01 ДУ ННЦ «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» НАМН України на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.11 – кардіологія, виконана в ДУ ННЦ «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» НАМН України є закінченим дослідженням з новими науковими даними.

В ході дисертаційного дослідження Бородай Е.С. встановлено частоту виявлення німіх інфарктів головного мозку у пацієнтів з фібриляцією

передсердь неклапанного походження, чітко визначено предиктори асоційовані з німими мозковими інфарктами та проаналізовано їх зв'язок з прихильністю до регулярного прийому та контролю антикоагулянтів та рівнем якості життя, емоційного та когнітивного стану пацієнтів. Також в роботі визначені предиктори низької якості життя у пацієнтів з фібриляцією передсердь.

Отже, дана дисертаційна робота за актуальністю обраної теми, науковою новизною, науково-методичним рівнем, обсягом та практичним значенням повністю відповідає пункту 11 Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» щодо кандидатських дисертацій та відповідає спеціальності 10.01.11 – «кардіологія», а здобувач Бородай Е.С. заслуговує присудження наукового ступеня кандидата медичних наук.

Завідувач кафедри внутрішньої медицини медичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор медичних наук, професор,

М.І. Яблучанський

Підпис професора М.І. Яблучанського біля.
Ст. інспектор I.S.O. Bur'ev /